

Bu ömrün payızı tez gəldi

Alim, publisist, müəllim və dost olan Məhəmmədli Mustafanın xatirəsinə

İnsan ömrünün eni, boyu özünə heç vaxt bəlli olmur. Sadəcə bir insan başqa bir insanın hansı zaman kəsiyi yaşadığını izləyə bilər. Yəni, yaşayanlar köçüb gedənlərin doğum və ölüm tarixindən xəbərdar olur. Burada bir haşiyə çıxım. Söhbət rəqəmlərdə ifadə olunan doğum və ölümdən gedir, gerçək yaşanan ömürdən getmir. Çünki biz bəzən bir anın içində bir ömür yaşayırıq. Bəzən də əksinə...bir ömrün içərisində yaşamağa payımıza bir an düşür. Deyə bilmərik ki, kimin həqiqi ömrü nə qədərdir və bundan sonra nə qədər olacaq. Lakin mən bəlli bir zaman kəsiyini həqiqətən yaşamışam və bununla bağlı da "19 avqust" şeir də yazmışam...

Bəli, hər nəslin öz yaşam zamanı var və o nəsil o zamanın içərisində doğulur, ayağa qalxır, özünü təsdiq edir və təbii ki, onun baharı kimi qışı da qarısını döyür. Lakin təbiətdə olduğu kimi insan həyatında da dörd fəsil var. Bahar doğumdur, yay dirçəlişdir, payız yır-yığışdır, qış qürubdur... Bu mənada nəslin yarpaq tökülmü qəribədir ki, heç də həmişə payızda baş vermir. Bax, insan ömründəki fəsillərin bir-birinin içərisində cərəyan etməsi təbiətdəki fəsillərdə özünü bu nöqtədə fərqləndirir. Təbiət öz döndüyünü yaşayır, insan isə bəzən baharda da payızın acısını, yayda da payızın qovğasını, qışda da payızın yarpaq tökülmünü özündə ifadə edir. Bu bizim istəyimizdən asılı olmadan baş verən prosesdir...

Mən nəslimin yarpaq tökülmü ilə bağlı son illərdə yaman çox yazılar yazıram. Bu yarpaq tökülmünün acısını mənə yaşadan qan qohumlarımla yanaşı, ruh doğmaları da az deyil. Onların içərisində şair Vahid Əlif oğlu, maliyyəçi Dilavər Əliyev, Mirzə Səfərəliyev, akademik Hətəm Quliyev, hüquqşünas Şirxan Adıgözəlov, Ələsgər Bayramov və digərləri barəsində mən ürək sızıltısı ilə bu yarpaq tökülmünə üsyan etmişəm.

Amma mən kiməm ki Tanrı önündə? "Hökm onun hökmüdü, fərman onun fərmanıdı!" - deyən şair hər şeyi birmənalı şəkildə ifadə edir. Lakin bəzən insan bildiyini də, dərk etdiyini də, qanuni olanı da, qaçılmaz olanı da anlaya-anlaya onun üçün göz yaş tökür, saç yolur, haray qoparır. Bəlkə də bu etiraz yox, özünün həmin o itki ilə barışması üçün atdığı son addım, etdiyi son cəhdidi...

Onunla 1992-ci ildə şəxsən tanış oldum. Həmin ilin başlanğıcında "Ədalət" qəzetində işləməyə gəldim. O da "Ədalət"də işləyirdi. Bu komandaya məndən öncə qoşulmuşdu. Boy-buxunu, özünəməxsus danışq tərzi, xüsusilə içdən gələn gülüşü dərhal diqqətimi çəkdi. Hiss etdim ki, o bu komandanın ən sən əməkdaşlarından biridir. Qayğını, kədəri hansısa gücün hesabına özündən uzaq tutmağı bacarır. Tam səmimi deyəcəm. Onun bu qabiliyyətinə hətta bir az həsəd apardım. Çünki mən Qarabağı, kəndimi, evimi itirmişdim. Bu itki mənə gülüşü də yadırgamışdı. Bu itki məndən ruhumu da, iç dünyamı da almışdı. Ona görə də içdən gülən adamları görəndə keçmişimi xatırlayırdım, dünənimə tərəf baxırdım. İllər ötdü, onun gülüşünün yüzə-yüz içdən gəlmədiyini duydum, anladım. Əməlli-başlı dərk etdim ki, bu adam ovqat yaratmaq üçün, adamların əhvalını durultmaq üçün özünü bu gülüşə kökləyir. Otağına təkliyə çəkildə isə o gülüş ondan perikir, ondan uzaqlaşır. Bax, bəlkə də onun ömrünün payızını sürətləndirən, tezləşdirən bir səbəb də bu oldu.

Məhəmmədli Mustafa ilə "Ədalət" qəzetindəki həmkarlığımız, yoldaşlığımız, sonda isə dostluğumuz çox sınaqlardan keçdi. Bəzən o kiminsə hansısa bir sözüne istinad edib məndən incidi. İki-üç gündən sonra məsələnin mahiyyətini biləndən sonra yenə həmin təbəssümlə "Ə, qağa, boş şeydi" - dedi. Və beləcə zaman-zaman mən onu özünə aid

olan dünyanın müəyyən vaxtlarına baş vura bildim. Yaşadığı ailə dramından tutmuş müəllim ömrünə qədər o tamam fərqli bir yolda idi. Elə jurnalist, publisist kimi də fərqlənirdi. Yazılarında aid olduğu bölgənin ruhunu aşkarca duymaq olurdu. Əsəbləşəndə də, sevinəndə də kimliyi ortaya çıxırdı. Bu da onun içi ilə çöllünün bərabərliyindən xəbər verirdi...

Məhəmmədli Mustafa yol-yoldaşlığına xüsusi diqqət yetirirdi. Onun həmkarımız Faiq Qismətoğlu və Lətif Süleymanlı ilə gözəl macəraları ayrıca bir söhbətin mövzusu dur. Hər dəfə o, bu macəralardan birini danışaraq bizi ürəkdən güldürməyə çalışırdı və hər dəfə də onun həmin "üçlük"dəki dünyasının nə qədər maraqlı olduğunu fəxarətlə yaşadığını şəxsən mən hiss edirdim. Əks halda o, yoruları, bezərdi, uzaqlaşardı həmin o "üçlük"dən. Amma əksinə, Məhəmmədli Mustafa bütün istək və arzularını, atacağı addımları həmin "üçlük"də müzakirə edib, xüsusilə Faiq Qismətoğlu ilə hər sözünü, sirtini bölüşürdü. Onların baş-başa qaldığı anları kənardan izləmək özü bir mövzudur. Çünki Məhəmmədlinin sakit, Faiqin ötkəm səsi adama kənardan elə təsir bağışlayır ki, san-

ki onlar indi əlbəyaxa olacaqlar. Lakin Məhəmmədlinin halını pozmadan, fikrini sakit halda, asta-asta, tələsmədən təkrarlaması Faiqin, loru dildə desək, "havasını alır", onu da Məhəmmədlinin sakit dünyasını qaytarırdı...

Günlərin bir günü Məhəmmədli Mustafa mənə yaxınlaşdı. Həmin gün qəzetdə növbəti idi. Dedi ki, ay qağa, ta yoruluram, Lənkəran, Sumqayıt, Bakı, "Ədalət" arasında gilinc qalmışam. İstəyirəm qəzetdən ayrılam, gedəm elmin dalınca. Bir anlıq fikrə getdim. Elə indi də həmin söhbəti xatırlayıb fikirləşirəm və...

Məhəmmədli Mustafa AMEA-nın Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunda elmi işçi idi. Namizədliyinin müdafiəsinə hazırlanırdı. Paralel olaraq Lənkəran, Sumqayıt və Qərb Universitetlərində dərs deyirdi, müəllim kimi fəaliyyət göstərirdi. Bu da ona doktorluğunu müdafiə etməkdə vaxt baxımından çətinlik yarırdı. Mən də Məhəmmədlinin dediklərini içimdən keçirib doğru qərar qəbul etdiyini təsdiqlədim. Və elə növbəti həftədə o, qəzetin təsisçisi və baş redaktoru ilə razılaşaraq "Ədalət"dən getdi. Özünün də dedi ki, gedən cismi oldu. Vaxtaşırı telefon zəngləri, elmi yazılar, dərindən kollektivə baş çəkmək isə onun bu qəzetə sədaqətinin gerçək üzü idi. Biz tez-tez telefonla danışırıdık. Burada da tam səmimi deyim ki, "Ədalət"dən gedəndən sonra filologiya elmləri doktoru Məhəmmədli Mustafanın mənə münasibəti çox dəyişmişdi. İndi o, mənə həm də bir şair kimi oxuyub təhlil edirdi. Hətta yaradıcılığım barəsində böyük bir məqalə də yazmışdı. Son dəfə nəşriyyatda görüşdük. "Ədalət"də oturub söhbət etdik. Sonra nəşriyyatın bufetində çay içdik və bir də gördüm ki, Məhəmmədli masadan durub nəşriyyatın bufetinə keçdi. Qayıdıb gələndə əlində üç qutu "Kent-4" siqareti var idi. Təəccüblə üzünə baxdım. Sanki soruşdum ki, çəkməyə başlamısan?

Məhəmmədli siqaretləri mənə qarşıma qoyub dedi: "Bu gün əmək haqqımı almışam. Bilirəm ki, sən də bu siqaretdən çəkirsən. Götür, bir neçə gün işinə yarayar" - dedi.

Onun bu diqqəti, bu səmimiyyəti mənə əməlli-başlı təsirləndirdi. Və sonra Məhəmmədli məndən xahiş etdi ki, Aqil Abbasa zəng edim. Soruşdum ki, niyə özün zəng vurmursan? Dedi ki, mobil telefonda nömrəni dəyişmişəm. Zəng vuraram, birdən açmaz, ona görə sən zəng vur. Mən onun istəyini yerinə yetirdim. Məhəmmədli Aqil Abbasla telefonda bir xeyli danışdı və məlum oldu ki, yeni monoqrafiyasından danışıq. İstəyir ki, yazıçı Aqil Abbasın yaradıcılığı barəsində işləməyə başladığı monoqrafiya ilə bağlı millət vəkili ilə görüşüb bəzi suallarına cavab alsın... Təəssüf... Onlar razılaşdılar. Amma qəfil yarpaq tökülmü bu istəyi yarı yolda qoydu.

Mən bir həftə sonra sosial şəbəkədə filologiya elmləri doktoru Məhəmmədli Mustafanın vəfat etməsi xəbərini oxuyanda inanmadım. Faiq Qismətoğluna zəng vurdum. O, kövrək bir səslə "Getdi Məhəmmədli" - dedi.

Bəli, bizim nəslin yarpaq tökülmü yaman tez başladı. Bu nəslin haqqa qovuşan təmsilçilərinin adları bəlkə də bir kitaba sığmaz. Bu adların sırasına Məhəmmədli Mustafa da yazıldı. Bizdən qabağa düşdü. O sıra bizi də gözləyir. Sadəcə qatardan harda düşəcəyimizi, necə düşəcəyimizi bilmədən biz o sıraya tərəf gedirik. Özdə təkcə biz getmirik, hər kəs bu yolun yolçusudu. Bu yol isə əbədiyyət yoludur. "Ədalət"in tarixində, yaddaşında ədəbiyyat elminin təmsilçilərinin və öyrənənlərin yanında, bir də dostlarımızın, doğmalarımızın ömründə yaşayacaq Məhəmmədli Mustafa. Ruh şad, məkanı cənnət olsun!

Əbülfət MƏDƏTOĞLU